

Hemundervisning

Behov av en individuellt anpassad skolgång har ökat i takt med att vårt samhälle har förändrats. Många är de elever som redan idag inom skolans ram har en individuellt anpassad skolgång. Formerna för det skulle kunna göras mycket vidare, om även hemundervisning fanns med som ett känt och accepterat alternativ. Hemundervisning är idag en laglig rättighet. I skollagens 10 kap 4 § står skrivet att: ”Ett skolpliktigt barn skall medges att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag, om det framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt lagens föreskrifter. Behov av insyn i verksamheten skall kunna tillgodoses”. Med hemundervisning kan de föräldrar som vill få möjlighet att ta ett större ansvar för sina barns utbildning.

Allt fler föräldrar (och barn) väljer hemundervisning som alternativ till de kommunala skolorna och friskolorna. I USA hemundervisas fler barn än det går barn i svensk skola. I Europa är England det land där hemundervisning är vanligast. Där förekommer också olika blandformer där barnen deltar i vissa aktiviteter i skolan men föräldrarna behåller huvudansvaret för barnens utbildning. I Norden är hemundervisning vanligast i Norge. I Sverige finns ingen officiell statistik men informella uppskattningar varierar mellan 100 och 500 barn. Ett starkt ökat intresse har märkts under senare år i de nätverk som stödjer hemundervisande föräldrar.

Skälen till att välja hemundervisning är många men kan delas in i fyra kategorier: fysisk och psykisk hälsa, värderingar, kunskapssyn/pedagogik, samt livsstil. Ofta är det en kombination av skäl som ligger till grund för att välja hemundervisning.

- **Hälsoskäl**

Bland dem som väljer hemundervisning av hälsoskäl finns barn som i skolan har varit fysiskt och/eller psykiskt illa av mobbing, våld, stress och konkurrens i skolmiljön. Eleven kan också ha svårt att koncentrera sig i skolmiljön och uppnår bättre studieresultat i hemmiljön. Timplånga resor med skolbuss (som blivit följden av nedläggningen av landsbygdsskolor) kan också vara ett bidragande skäl, liksom önskan till mer fysisk aktivitet och utomhusvistelse än vad skolan erbjuder.

- **Värderingar**

Många föräldrar upplever att skolan och skolmiljön inte främjar de värderingar som föräldrarna vill förmedla till sina barn. Det finns en lång tradition av hemundervisning bland människor med varierande värderingar, både i USA och i Europa, värderingar som kan handla om att man inte vill att barnen ska formas av likriktning, prestationsfokusering och armbågsmentalitet. Det här är föräldrar som t ex hellre vill ge barnen tillfällen att öva samarbete, odla positiv självkänsla och vördnad för naturen, vilket de upplever att skolan i praktiken inte ger barnen, trots alla vackra ord i läroplanens portalparagraf.

- **Kunskap och pedagogik.**

Många skäl att välja hemundervisning hänger ihop med att föräldrarna vill följa sin egen syn på kunskap och pedagogik. Föräldrar som om de hade bott i ett storstadsområde skulle ha valt en friskola, kan om de bor på orter utan tillgång till friskolor, välja hemundervisning för att kunna praktisera den önskade pedagogiken. Andra skäl kan vara att man upplever skolan som

ineffektiv eftersom så mycket tid går åt till att hålla ordning i de allt större klasserna. Många föräldrar vill utgå från barnets egen nyfikenhet och stimulera ett lärande som är mer förbundet med det dagliga livet och därmed befrämjar helhetsförståelse och bibehållet intresse till lärande, snarare än ämnesuppdelad snuttifiering och betygssjakt.

Många föräldrar tycker också att skolan bara förmedlar ett begränsat utsnitt av de kunskaper och färdigheter som man som förälder tycker är relevant, eller att skolan förmedlar kunskaper på för låg nivå. Det är också vanligt att föräldrar till barn med särskilda diagnoser t ex Dyslexi/dyskalkuli, Asperger, ADHD, och särbegåvning finner att den individuellt anpassade hemmiljön är bättre för deras barns utveckling.

- **Livsstilsval**

Hemundervisning är för många ett livsstilsval. I vissa fall är det en praktisk konsekvens av att familjen pga. föräldrarnas arbeten eller andra skäl tillbringar en stor del av året utomlands. Det kan också handla om föräldrar som har fria yrken eller som väljer att lönearbeta på deltid för att få tid över att engagera sig i hemmet och lokalsamhället, och som tycker att det är naturligt att barnen också ges möjlighet att leva ett friare liv. Många eftersträvar en integrativ livsstil där familjen lever och verkar mer tillsammans än vad som idag är vanligt i vårt ålderssegrerade samhälle.

För att kunna bilda oss en uppfattning om hur det går för de hemundervisade barnen kunskapsmässigt och socialt måste vi titta utanför Sveriges gränser där det genomförts forskning om hemundervisning. I Storbritannien har Paula Rothermel, forskare vid School of Education vid University of Durham, genom att ge standardiserade test till 196 hemundervisade barn konstaterat att de hemundervisade barnen genomgående har bättre skolresultat än sina jämnåriga. De hemundervisade barnen uppvisar också hög social kompetens. Hennes forskning bekräftar vad forskning från många andra länder också har visat. (se litteraturlista)

Rothermel visar överraskande nog att faktorer såsom samhällsklass, föräldrars utbildningsnivå, kön och etnicitet inte avspeglar sig i de hemundervisade barnens testresultat medan dessa faktorer hos skolbarn är kända för att vara starkt bestämmande för skolresultaten. Man kunde inte heller ur provresultaten utläsa någon skillnad mellan de barn som lärt sig läsa, skriva och räkna med hjälp av en strukturerad metod och de som själva bemästrat dessa färdigheter ur vardagen. Rothermel förklarar de hemundervisade barnens goda resultat med att de får utveckla kunskaper och färdigheter i sin egen takt och att de stärks genom föräldrarnas engagemang, oavsett dessas samhällsklass och utbildningsnivå. (Rothermel 2002)

Pedagogikprofessorn Christian Beck vid Oslo Universitet har inte mätt de hemundervisade barnens skolkunskaper, men sammanfattar resultaten från 200 familjeintervjuer med att de hemundervisade barnen utvecklar ansvars känsla och självständighet, att de arbetar effektivt och målinriktat, och att de upplever mindre stress och mer tillfredsställelse i sitt lärande jämfört med skolbarn. (Beck 2002)

Vi måste vända oss till USA för att hitta forskning om hur det går för hemundervisade när de blir vuxna. En undersökning av 5171 nu vuxna, som barn hemundervisade personer, visar på ett större samhällsengagemang (71.1 % jämfört med snittet 37 % arbetar ideellt i föreningslivet, och 74 % i åldern 18-24 år röstade i senaste valet, jämfört med snittet 29 %).

Bara 4.2 % av de hemundervisade vuxna tycker att politik är för svårt för att förstå, jämfört med snittet 35 %. Fler hemundervisade fortsätter också till högre studier (av de hemundervisade fortsätter 74 % till College, jämfört med snittet 46 %).

I Sverige går det i praktiken till så att de föräldrar som vill undervisa sina barn själva ansöker om detta till skolnämnden i sin kommun. Denna fattar beslut ett år i taget om hemundervisning. Nämnden utser en skola som sköter insyn i hemundervisningen. Insynen utgörs av ett antal träffar mellan skolpersonal, barn och föräldrar där skolpersonalen kan skapa sig en uppfattning om att barnen lär och utvecklas på ett positivt sätt. Hemundervisningen genomförs av föräldrarna med stöttning av skolan. Många föräldrar använder skolans läromedel men gör ofta också eget skolmaterial tillsammans med barnet. Vissa kommuner kräver att barnen deltar i de nationella proven, andra accepterar en individuellt sammanställd portofolio och samtal med barnen som kunskapskontroll. Hur mycket varje barn deltar i skolans aktiviteter är individuellt.

Det är viktigt att förstå att hemundervisande föräldrar på intet sätt försöker fly skolplikten (som motsvaras av barns rätt till god utbildning). Hemundervisning faller enligt Skollagen utanför den kommunala utbildningen och är utbildning ”på annat sätt”. Insynen skall skötas av ”styrelsen för den skola där barnet annars skulle ha fullgjort sin skolplikt”, och detta kan vara skolförvaltning eller friskola.

Vissa befärrar felaktigt att hemundervisade barn hålls isolerade i hemmet. Men de hemundervisade barnen har ofta ett aktivt liv utanför hemmet med lekkamrater på fritiden och är också i hög grad delaktiga i olika fritidsaktiviteter och föreningsliv. Dessutom har skolmyndigheterna stor kunskap om familjernas liv genom den täta kontakten, varför dessa barn oftast blir mer ”sedda” av myndighetspersoner än andra.

Överlag är både kommun och föräldrar nöjda med hur insynen fungerar i de kommuner som har en positiv attityd till hemundervisning.

Ett problem är dock att hemundervisning är för dåligt känt i de svenska kommunerna och många kommuner inte ens känner till att det är en laglig rättighet. Enstaka skolförvaltningar agerar så kränkande mot familjer som ansöker om hemundervisning, att de tillkallar socialtjänsten för att utöva påtryckningar på familjen. Skolverket har tagit ställning mot detta förfarande (yttrande Dnr 98:2802) och i samma dokument även tagit ställning **för** att kommunerna ska informeras om det gällande lagrummet för hemundervisning. Informationen verkar dock fortfarande inte ha nått ut till kommunerna.

Att verka för att Sveriges föräldrar får möjlighet att hemundervisa och information om att det är en laglig utbildningsform, stämmer mycket väl med både FN:s förklaring av de mänskliga rättigheterna och Europakonventionen. De betonar barnens **rätt** till utbildning, och att det i första rummet är **föräldrarna** som väljer en utbildning för sina barn, en utbildning som bland annat stämmer med familjens värdegrund, samt filosofiska och religiösa övertygelse. (Se Europakonventionens tilläggsprotokoll, artikel 2)

Just detta reserverade sig Sverige för 1952 inför ratificeringen av Europakonventionen. Men 1995 togs denna reservation bort, i och med att man antog den stora propositionen (Proposition 1993/94-117) som gjorde Europakonventionen till gällande lag i Sverige. Reservationen togs bort med följande motivering: "Under hänvisning till att dagens skolundervisning skall vara objektiv och eleverna således inte tvingas bevista en undervisning

som strider mot föräldrarnas övertygelse samt till att **gällande skollag ger möjlighet att fullgöra skolplikten genom fristående skolor eller genom hemundervisning**, föreslår kommittén att den svenska reservationen återkallas."

Våra nordiska grannländer har en lagstiftning som förpliktigar skolinstitutionen att erbjuda utbildning, inte barnet till att gå i skolan. I samma anda ändrades den svenska skollagen 1985 till: "Skolplikten motsvaras av en **rätt** att få utbildning...", dvs. barnets rätt enligt konventionerna. Denna ändring av hur begreppet skolplikt ska förstås har ännu inte fått genomslag i alla våra svenska kommuner. I allt för många fall har kommuner givit föräldrar avslag pga. ren okunskap och fördomsfullhet. Detta har lett till uppsplitande rättstvister som blivit en tung börda för barn och föräldrar.

Mot bakgrund av ovanstående yrkar jag

- att SKL verkar för att skollagen följs, vilket innebär att hemundervisning betraktas som ett fullgott alternativ och inte avfärdas per automatik
- att SKL verkar för att alla kommuner underrättas om/utbildas i hur de korrekt ska behandla en ansökan om hemundervisning
- att SKL verkar för att kunskapsnivån kring hemundervisning höjs hos alla instanser inom utbildningsväsendet, inklusive lärarutbildningarna. Härvid bör erfarenhet och forskningsresultat från länder med lång erfarenhet av hemundervisning tillgodogöras

Vimmerby 2007-09-11
Krister Segergren (mp)

Mer information om hemundervisning finns på:

<http://www.skola.gr8.se/>

www.mannbro.se/hemma

<http://www.hslda.org/docs/study/comp2001/HomeSchoolAchievement.pdf>

(En sammanfattning av forskning från Ray år 2003 och Rudley år 1999.)

<http://www.hslda.org/research/ray2003/default.asp>

(En sammanfattning av forskning från Ray år 2004.)

Referenser

ACTP (American College Testing Program), (1997-2001) <http://www.act.org>

Basham, P. (2001). *Home Schooling: From the Extreme to the Mainstream*. Toronto: The Fraser Institute.

<http://www.fraserinstitute.ca/admin/books/files/homeschool.pdf>

Beck, C. (2002). Hjemmeunderviserne i Norge - en spørre skjemaundersøkelse. University of Oslo

Bester, D. (2002). *Die effek van tuisskooling op die sosiale ontwikkeling en akademiese prestasie van die pre-adolescent*. (The effect of home-education on the social development and the academic results of the pre-adolescent).

Afstudeerscriptie aan die univerteit van Suid-Afrika. (PhD thesis, University of South-Africa)

Blok, H. (2002). *Performance in home schooling: an argument against compulsory schooling in the Netherlands*.

International Review of Education, Vol. 49, No. 3, June 2003

<http://www.educacionlibre.org/articulos/holandaoriginal.htm>

- Calvery, R. et al., (1992). *The difference in achievement between home schooled and public schooled students for grades four, seven and ten in Arkansas*. Paper presented at the Annual Meeting of the Midsouth Educational Research Association (21st, Knoxville: TN, november 11-13 1992). [ED354248]
- Galloway, R. A. (1995). *Home schooled adults: Are they ready for college?* Paper presented at the Annual Meeting of the Educational Research Association (San Francisco, CA, April 18-22, 1995). [ED384297]
- Ray, B. D. (1997). *Strengths of their own- Home schoolers across America: Academic achievement, family characteristics and longitudinal traits*. Salem, OR: National Home Education Research Institute.
- Ray, B. D. (2004). *Home educated and now adults. Their community and civic involvement, views about homeschooling, and other traits*. Oregon: NHERI-Publications.
- Rothermel, P. J. (2002). *Home-Education: Aims, Practices and Outcomes*. PhD thesis, University of Durham.
- Rothermel, P. J. (2004). *Home-Education Children: Academic assessments with children aged between 4 and 10 years*. Paper submitted to the British Educational Research Journal.
- Rothermel, P. J. (2004). *Comparison of home and school educated children in PIPS Baseline Assessments*. School of Education, University of Durham. <http://www.dur.ac.uk/p.j.rothermel/Research/ESRC/PipsBaseline.htm>
- Rudner, L.M. (1999). *Scholastic achievement and demographic characteristics of home school students in 1998*. Education Policy Analysis Archives, 7(8). <http://epaa.asu.edu/epaa>
- Sutton J. P. & Oliveira, P. C. M. (1995). *Differences in critical thinking skills among students educated in public schools, Christian schools, and home schools*. Paper presented at the Annual Meeting of the Educational Research Association (San Francisco, CA, April 18-22, 1995). [ED390147]
- Thomas, A. (1998). *Educating children at home*. London, New York: Continuum
- Van Galen, J. and Pitman, M. A. (1991). (eds) *Home Schooling: Political, Historical, and pedagogical Perspectives*. Norwood, N. J.: Ablex.
- Wakelkamp, A. H. N. (1996). *Een ongehoorde keuze: Huisonderwijs als alternatief naast Schoolonderwijs*. (Unheard-of choice: Home-education as alternative besides school education). Afstudeerscriptie Hogeschool Arnhem Nijmegen. (Thesis, Academy Arnhem Nijmegen, the Netherlands.)